

Peder Syv

Bogen

Peder Syv: Den danske Sprog-Kunst eller Grammatica samt et Tilhæng om dette Sprogs Skrivelighed med videre Forklaring og Forsvar. 1685.

For sprogkendere er denne bog intet mindre end en sensation. *Peder Syvs Den danske sprogkunst og grammatik* fra 1685 er **den ældste dansk-sprogede grammatik overhovedet**.

Titlen bør studeres nøje! Allererst må det fastslås, at "grammatikken" fylder mere end "sprogkunsten", selv om emnet i og for sig er såre kort behandlet: På kun 46 sider gennemgås emner som "Ordenes Stavelser og Bogstaver", "Verberne og deres Hoved-delning", "Skelord", der defineres som ord, "der gjøre Forskel paa Felles Navn-Ord og deres Tall og Slags". Hovedvægten lægges på ordenes formlære, mens syntaksen, d.v.s. sætningsbygningen, bliver overstået på kun fire sider.

I en historisk sammenhæng er det vigtigt, at grammatikken for første gang nogensinde er skrevet på dansk. F.eks. var Peder Syv den første, der indførte begrebet "navneord" i stedet for "substantiv". Forklaringen var Peder Syvs kongstanke: **Det danske sprog og dets ord** skulle ikke bare renses og gøres klarere – det skulle også fremmes. Fremmedord – f.eks. fra latin – skulle så vidt muligt undgås.

Hermed var *Peder Syvs* grammatik også et af de første indlæg i en debat, der lever i bedste velgående den dag i dag: **Retskrivningsdebatten**. Det ses specielt i "Tilhængen", en slags appendix, der fylder resten af bogens i alt 116 sider. Her imødegår Peder Syv sognepræsten i Birkerød, **Henrik Gerner**, kritik af hans retsskrivningsforslag. **Henrik Gerner** var af den gamle skole, der fandt *Peder Syvs* sprogsyn alt for vidtgående.

Forfatteren

Sit navn havde **Peder Syv (1631-1702)** fra sin fødeby, landsbyen Syv ved Roskilde. Faderen var fæstebonde, men som en af de ganske få på sin tid var *Peder Syv* mønsterbryder, der brød med den sociale arv og fik en lang og betydningsfuld løbebane i den lærde verden. I første omgang kom han på latinskolen i Roskilde, og ca. 1655 tog han teologisk embedseksamen på Københavns Universitet.

Peder Syv huskes som **sprogforsker, folklorist og præst**. Som normalt var, gik vejen til et præsteembede over nogle år som "hører", d.v.s. lærer, på en latinskole. Næste stop var rektorembetet i 1658 på latinskolen i Næstved, hvor han fik adgang til den lærde adelsdame **Anne Gøyes** omfangsrige bibliotek af ældre dansk litteratur. I 1664 blev *Peder Syv* præst i Herrested sogn på Stevn, hvor han virkede til sin død i 1702.

Peder Syvs indsats som **folkemindesamler** satte rige frugter. 1682 og 1688 udgav han i to bind en omfattende samling af ikke færre end 15.000 **Almindelige Danske Ordsprog og korte Lærdomme**, som skolen også ejer i nyere udgaver. 1695 fulgte han op med **Danske Viser**, indeholdende en række allerede kendte viser samt yderligere 100 viser, som han havde fundet rundt om i ældre håndskrifter og flyveblade, der i dag er gået tabt.

I 1663 udgav han **Nogle Betænkninger om det Cimbriske Sprog**, hvor han slog til lyd for **nødvendigheden af en dansk grammatik** samt en ordbog over det danske sprog. Resultatet var bl.a., at kong **Frederik III** gjorde ham til "kongelig filolog", *Philologus regius lingvæ Danicæ* – en stilling, som ingen har haft før eller siden, men som indbragte *Peder Syv* en klækkelig livsvarig pension.

Baggrunden

Hvad mener du om fig. udtryk: "Han tog hans hat og gik hans vej"? Eller hvad med: "Vi lære en hel masse på Haka"? Hedder det "Ud og se med DSB" eller "Ud

at se med DSB"?

Du kan sikkert selv fortsætte listen over **pusserløjerlige sprogløjer**, og måske spørge, om de udgør noget problem for vores måde at kommunikere på? Eller om de ikke bare er udtryk for noget, der har været gældende til alle tider: Næmlig at sproget ændrer sig konstant.

Men til alle tider har der også – i hvert fald blandt de lærde – været enighed om, at skal to mennesker være sikre på at forstå hinanden korrekt, er de nødt til at overholde et **minimum af fælles regler** for sprogbrugen. Heraf kommer den disciplin i sprogvidenskaben, der går under navnet grammatik.

Grammatik har været genstand for faglig interesse lige siden oldtiden. På en skole som Haderslev Latinskole er der blevet terpet latinsk grammatik i lange baner. Det nye og skelsættende ved *Peder Syvs* grammatik fra 1685 er, at man i enevældens epoke i 1600- og 1700-tallet begyndte at **interessere sig målrettet for det nationale sprog**, altså det sprog, som helt almindelige mennesker skrev og talte i det pågældende land. Det gjorde man ikke mindst, fordi det havde betydning for landets sammenhængskraft. En lang række sprogbeskrivelser, grammatikker, ordbøger etc. så derfor dagens lys. Her var *Peder Syvs* grammatik lidt af en milepæl i en dansk kontekst.